

Х.НУРМАТОВ , Н.НАРХОЖАЕВ

МУЗЫКА

3-класс үчүн окуу китеби

Кайра иштелген 6-басылышы

*Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү министрлиги
басууга сунуш кылган*

Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү
Ташкент – 2019

УУК 372.878(075)
КБК 85.31 я 72
Н83

Р е ц е н з е н т т е р :

Р. Абдуллаев — Өзбекстан композиторлор союзунун төр агасы, Өзбекстанда эмгек сицирген маданият ишмери, композитор;

Б.Максумова — Ташкент шаары, Юнусабад районундагы 17- жалпы орто билим берүүчү мектептин музыка маданияты предметинин мугалими;

Ш.Хакимова — Ташкент шаары, Чиланзар районундагы 281- жалпы орто билим берүүчү мектептин музыка маданияты предметинин мугалими.

— Мугалиминдердин аткаруусунда уккула!

— Мугалиминдердин жардамында ырдагыла!

— Сабак аяктады.

**Респубикалык максаттуу китең
фондунун каражаттары эсебинен басылды.**

Х. Нурматов, Н.Нархожаев.

Музыка: 3-класс үчүн окуу китеbi. – Кайра иштөлгөн 6-басылышы. — Ташкент: Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү, 2019 – 108 б.

УУК 372.878(075)
КБК 85.31 я 72

© **Х.Нурматов, Н.Нархожаев.**

© Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык үйү. 2019

ISBN 978-9943-5550-7-5

СӨЗ БАШЫ

Урматтуу окуучулар! Колуңардагы «Музыка» китеби көптөгөн башка окуу китептери катары көз карандысыздыктын шарапаты менен басылып, Эгемендүүлүктүн жыргалына айланды.

Силер үчүн ар бир окуу китеби жана окуу адабияттары өз ордунда баалуу, анткени алар билим жана аң-сезиминдерди өстүрөт, келечекке карай жетелейт.

Музыка адамды укмуштай күү жана обондор дүйнөсүнө баштайт, сезимдерин назиктештиret, курчутат, сулуулукту сүйүүгө үйрөтөт.

Силер 3-класста музыка обондорун көңүл коюу менен угууну, ырларды жагымдуу, уккулуктуу кылып ырдоону өздөштүрөсүнөр, жаңы композиторлордун чыгармачылыгы менен таанышасыңар, музыкалык билиминдерди дагы да байытасыңар.

Жыл бою ырдай турган ырларыңар Ата Мекенге берилгендиk рухунда тарбиялайт. Бактылуу балалык темаларын тартуулайт. Ошон үчүн да күү жана ырлардын мазмунун тереңирээк түшүнүп, сөз жана обондун бирдигин билип, жагымдуу кылып ырдоону өздөштүрүп алгыла.

Музыка жана ыр көңүлүңөргө ыракат берсин, кубаныч тартууласын, окуу жана иш-аракеттериңerde силерге дайыма жолдош болсун.

Авторлор

БИРИНЧИ ЧЕЙРЕК

ЫРДОО ЭРЕЖЕЛЕРИ

1. Үрдаганда көөдөндү түз жана эркин кармагыла.
2. Үрдаганда тегиз дем алгыла, ийиндеринер көтөрүлбөсүн. Демиңерди үнөмдөп, ырдын ақырына чейин жеткизгиле.
3. Үрдагы үндүү тыбыш муундарды созуп, үнсүз тыбыш муундарды болсо тез жана так айткыла.
4. Добушуңарды женил жана жагымдуу кылып чыгарууга, ырларды болсо таасирдүү кылып ырдоого үйрөнгүлө.
5. Ар бир ырды түшүнүп ырдоого үйрөнгүлө.
6. Хор болуп ырдаганыңарда, көпчүлүктүн үнүнө кулак салып, өзүнөрдүн үнүнөрдүн ажыралып калbastыгына көңүл бургула.
7. Үрдаганда мугалимдин колунун аракетине көңүл коюу менен карагыла жана бардык көрсөткөн кол аракеттерин так аткарууга адаттангыла.
8. Үнүнөр бакыт-байлыгыңар экендигин унутпагыла. Аны дайыма этияттап, абайлап асырагыла. Соо жана шаңкылдаган үн менен айтылган жакшы сөз да, жакшы ыр да көңүл ыракаты экендигин унутпагыла.

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МАМЛЕКЕТТИК ГИМНИ

Сөзү Абдулла Ариповдуку
Музыкасы Мутал (Мутаваккил) Бурхановдуку

Салтанаттуу

The musical score consists of six staves of music for a single voice. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is common time (C). The vocal line includes several melodic patterns, some with grace notes and slurs. The lyrics are written below each staff in both Russian and English. The score concludes with a final cadence on the fifth staff.

1. Сер- ку- ёш,
хур

ўл- кам, эл- га бахт, на-

жот, Сен ў- зинг дўст- лар- га

йўл- дош, меҳ- ри бон! Мех- ри-

бон! Яш - на гай то а- бад ил-

му фан, и- жод, Шух- ра- тинг пор - ла-

син то - ки бор жа- хон!

Ол- тин бу во- дий- лар —

жон ўз- бе- кис- тон, Аж- дод-

лар мар- до - на ру- хи сен- га ёр!, У- луғ

халқ қуд- ра- ти жүш ур- ган за- мон, О- лам-

ни маҳ- ли- ё ай- ла- ган ди- ёр!

ган ди- ёр!

1. Серқүёш, ҳур үлкам, әлга баҳт, наҗот,
Сен ўзинг дўстларга йўлдош, меҳрибон!
Яшнагай тоабад илму фан, ижод,
Шуҳратинг порласин токи бор жаҳон!

К а й ы р м а :

Олтин бу водийлар – жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оlamни маҳлиё айлаган диёр!

2. Бағри кенг Ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машъали, тинчлик посбони,
Ҳақсевар, она юрт, мангу бўл обод!

К а й ы р м а :

Олтин бу водийлар – жон Ўзбекистон,
Аждодлар мардона руҳи сенга ёр!
Улуғ халқ қудрати жўш урган замон,
Оlamни маҳлиё айлаган диёр!

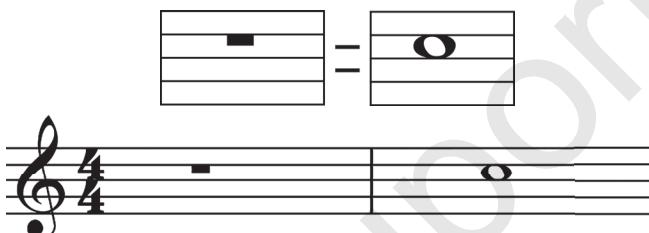
ПАУЗАЛАР

БҮТҮН ПАУЗА

Ыр же күнүн бир жеринде добуштардын токтошу же болбосо тыныгуусу зарыл болсо, паузалардан (тыныгуу белгилеринен) пайдаланылат.

Ноталардын созулушу ар түрдүү болгондой, паузалар да түрдүү созулушта болот.

Бүтүн паузанын бүтүн нотага тең болгону мындайча жазылат:

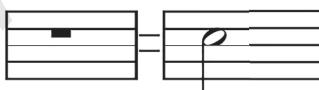

бир, эки, үч, төрт бир, эки, үч, төрт

ЖАРЫМ ПАУЗА

Жарым пауза жарым нотага тең.

Жарым пауза төмөнкүдөй жазылат:

Төмөндөгү көнүгүүнү жарым паузаларга көнүл бөлүп ырдайбыз:

НАҚШ ОЛМАЛАР

Сөзү Р. Толибдики

Музыкасы Н. Нархожаевдики

Куунак

The musical score consists of eight staves of music. The lyrics are integrated into the melody, appearing below each staff. The lyrics are:

Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар, Тоб-ла на-ди қу-ёш - да
Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар, Күз ола-ди қа -раш - да
Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар, Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар,
Ю-зи-да нур ўр-ма-лар, Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар,
Пи-ё-ла-дай йи-рик -дир. Ол-ма- лар, нақш ол-ма-лар,
Меҳ-на-тим-га кү-рик -дир. Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар,
Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар, Ю-зи-да нур ўр-ма-лар,
Ол-ма-лар, нақш ол-ма-лар, Ю-зи-да нур ўр-ма-лар,

ЖҮР МЕКТЕПКЕ

Сөзү К. Маликовдуку

Музыкасы А. Малдыбаевдики

Ылдамыраак, чакыруудай

Жеке:

1. Мы- на- кей мек- теп а- чыл- ды, Бак- ты-
нын ну- ру ча- чыл- ды. Да-йым биз -ге
бе- рүү- гө, Кайталоо Θ- нөр-дү, би- лим,
а - кыл - ды! 1. // 2. Бүтөөрдө //лы.

Жеке :

2. Конгуроо үнү жаңырды,
Жолдоштор бирге баралы!

Жалпы :

Акыл кени табылды,
Алалы, тынбай алалы.

ЭСТЕГИЛЕ

Төмөндөгү күүнүн үзүндүлөрүн нотанын аттары менен айтып көрсөңөр, өзүңөр үйрөнгөн ырларыңарды билип аласыңар:

Орточо ылдам

Musical notation for 'Ortocho Yldam' in 2/4 time, treble clef, with a key signature of one sharp. The music consists of two staves of eight measures each, separated by a repeat sign.

Шашылбай

Musical notation for 'Shashylbay' in common time, treble clef, with a key signature of one sharp. The music consists of three staves of eight measures each, separated by repeat signs.

ЧЕЙРЕК ЖАНА СЕГИЗДИК ПАУЗАЛАР

Чейрек пауза да чейрек нота сыйктуу өз созулушу жана өлчөмүнө ээ.

Чейрек пауза чейрек нотага тең болгон абалда мына мындай жазылат:

bir, эки, bir, эки, bir, эки

Сегиздик пауза сегиздик нотага тең.

Сегиздик пауза мына мындай жазылат:

Төмөндөгү көнүгүүнү сегиздик паузаларга карап ырдайбыз:

Куунак

Чақ - қон чақ - қон куй - лай - миз.

Музыкалық чыгармадагы паузалар түрдүүчө болушун билип алдыңар. Төмөндөгү күнү угуп, андагы сегиздик паузанын ар дайым такт башына келишине көңүл бургула:

ФЕРУЗА

Музыкасы Г. Рузибаевдики

Женил

ДИЁР МАДХИ

Сөзү Х. Рахматтықы

Музыкасы Н. Нархожаевдикі

Көңүлдүү

1. Она-Ватан эртаси,
Келажакнинг меваси,
Билим, ҳунар эгаси
Биз бўламиз албатта,
Ниятлар улкан, катта.
2. Орзуларим уч берар,
Диёр меҳри куч берар,
Дилда ёруғ туйғулар,
Ёруғликка ошнамиз,
Эзгу ишга ташнамиз.
3. Довруғлидир Ватаним,
Обрўлидир Ватаним.
Дунёдаги чаманим
Кўз қорамдек сақлайман,
Ишончингни оқлайман.
4. Темур бобом дилда бор,
Ўлкам бўлур гул, обод
Байроқни тутиб озод,
Шод борамиз илгари,
Мард ғолиблар сингари!

РУСТАМ АБДУЛЛАЕВ (1947-ж.)

Байыркы Харезмдин Хива шаарында туулуп өскөн Рустам Абдуллаев Республикасының музыка искусствоосунун гүлдөп өсүшүнө өзүнүн татыктуу салымын кошуп келүүдө. «Шодимулк», «Садоқат», «Хива» аттуу опералары, «Қүёшга таъзим» балети, 5 фортепиано жана симфониялык оркестр үчүн концерт, көптөгөн ыр жана романстар композитордун чыгармачылыгынын бир бөлүгү. 1995-жылдан бери Өзбекстан Композиторлор союзунун төр агасы.

Рустам Абдуллаевдин жазган көптөгөн чыгармалары Германия, Англия, Египет, Голландия сыйктуу чет өлкөлөрдө да аткарылып, музыка сүйүүчүлөрүн кубандырган. Композитордун «Мустақиллик лолаларимиз», «Дүстлик таронаси», «Кулган күзли болалар», «Диёrimda байрам бугун», «Шодлик қүшифи», «Наврүз қүшифи» сыйктуу 50 дөн ашык ар түрдүү ырлары окуучу-жаштар тарабынан сүйүп ырдалат. Композитор Рустам Абдуллаев балдар үчүн дагы көптөгөн ырларды жазуу ниетинде.

ҚҰЗИЧОҚ

Сөзү Ю. Сулаймановдуку

Музыкасы Р. Абдуллаевдикі

Орточо ылдам

Бар-ра пе-чак, Са-ра пе - чак. Те-риб кел-дик

Юр-май дик-дик. Ки-сир ки-сир ки-сир ки-сир

Би-сир-би-сир, би-сир-би-сир. У -ни чай - на,

Ба, қў- зи- чоқ, У- ни чай-

на, Ma, қў - зи- чоқ.

1. Барра печак,
Сара печак.
Териб келдик,
Юрмай дик-дик.
Кисир-кисир,
Бисир-бисир,
Уни чайна,
Ба, құзичоқ.
Уни чайна,
Ма, құзичоқ.

2. Мен ва Зайнаб,
Хар кун күплаб.
Хар хил ўтлар,
Териб деймиз:
Эгил, эгил,
Егил, Егил.
Бўлгин семиз,
Ба, құзичоқ.
Бўлгин семиз,
Ма, құзичоқ.

ДИРИЖЁРЛУК АРАКЕТТЕРИ

Жалпы (чогуу) ыр аткарылганда бардыгы бир учурда, тегиз ырдоо үчүн дирижёр жетекчилик кылат. Дирижёр чыгарманын аткарылышын колдун аракеттери менен башкарат.

Музыкалык чыгармалар ар түрдүү өлчөмдө болорун сiler жакшы билесиңер. Ошого карата дирижёрлук аракеттери да өлчөмгө жараша түрдүүчө болот. Дирижёрлук жөнүндөгү билим жана тажрыйбаларыбызды бышыктайбыз.

Эки чейректүү өлчөм

Эки чейректүү өлчөмгө дирижёрлук кылышында, алгач колдорубуз төмөнгө, кийин жогоруга карай аракет кылат.

Биринчи күчтүү бөлүктө колубуз төмөн карай аракет кылат:

Бир

Экинчи күчсүз бөлүктө болсо колубузду жогоруга көтөрөбүз:

Эми 2/4 өлчөмдүү ырга дирижёрлук кылышын ырдайбыз:

АПАМ ТИККЕН ЧАК КӨЙНӨК

Сөзү М. Жангазиевдики

Музыкасы Т. Саламатовдуку

Орточо, ойноок

A-pam ma- ga ar-napтик-ти, Ak жи-бек-тен чак көй-нөк ээй,

Kи-ийп ал - дым ке-чээ бүт-ту, Жол-дош-торум көр-сүн деп.

Та-за ки-ем көй-нө-гүм-ду, Кир-дет-пейм, чаң жугузбайм.

Ай-тып бе-рем көр-гө-нүм-ду, Бал-дар-ме-нен у-руш-пайм.

Даярдаса байкем сабак,
Такыр жолтоо кылбаймын.
Апам жууса идиш-аяк,
Мен да карап турбаймын.

Эжем менен бирге басып,
Гүлдөргө суу куямын.
Жөжөлөргө таруу чачып,
Тамак берип турамын.

KYKYK

Сөзү А. Токтомушевдикى

Музыкасы А. Малдыбаевдикى

Көңүлдүү

Кү-күк, кү-күк, кү- күк, кү- күк. Көк-төм-дө ке-липжай-на-

ган, Таң- ды кеч көк- сөп сай- ра- ган.

Таа-ны-мал ү-нүң у-гу - лат, Ке -лип-сиң кү-күк кай-ра-

дан. Кү- күк, кү- күк, кү- күк.

ӨЗҮҢӨР ТАПҚЫЛА

- Жарым нота канча чейрек нотага тең?
- Чейрек нота канчага саналат?
- Сегиздик нотанын канчасы чейрек нотага тең? Канчасы жарым нотага тең?
- бул кандай пауза? Ал канчага саналат?
- бул паузага тең созулуштагы нотаны айткыла.
- бул белгинин аты әмне? Милдетичи?

СЕЛКИНЧЕК Кыргыз эл ыры

Иштеп чыккан Н. Давлесов

Ылдам

Кыл ар- кан-да сел-кин-чек, Кыз-дар ой-нойт эр- кин- деп.

Ай- луу түн-дө сал-кын жел, Ан- дай теп-пей мын-дай теп.

КӨНҮГҮҮНҮ ҮРДАЙБЫЗ

Үрдаганда сөздөрдү түшүнүктүү, таза, так айтуу
өзгөчө мааниге ээ.

Сөз менен обон биргеликте жуурулушуп, угуучуга
жетип барышы керек.

Төмөндөгү көнүгүүнүн жардамында так айтууну
өстүрүүгө аракет кылабыз:

Жон- ли, жон- ли куй- ланг,
а- ник, бур- ро куй- ланг.
Орт- да қол- манг ас- ло,
бир- га- лик- да куй- ланг.

ЧЕЙРЕКТИН ЖЫЙЫНТЫГЫ БОЮНЧА СУРООЛОР

1. Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик Гимнин кандай угуу керек?
2. «Жүр мектепке» ырынын музыкасын ким жазған? Ушул ырдын мазмунун айтып бергиле.
3. Бул чейректе кандай музыкалық чыгармаларды уктуңар? Кайсы композитор менен тааныштыңар?
4. Кандай бий күүлөрүн билесиңер?
5. Силер канча өлчөмдүү чыгармага дирижёрлук кыла аласыңар?
6. Чейрек пауза канчага саналат? Сегиздик паузачы? Бул паузаларга кандай ноталар тең болот?
7. Музыканын кандай колдонулуучу каражаттарын өздөштүрүп алдыңар? Музыкада колдонулуучу каражаттар эмне үчүн керек?
8. Эки чейректүү чыгармага кандай дирижёрлук кылышат?
9. Силерге кандай ыр жана музыкалар жагат?

ЭКИНЧИ ЧЕЙРЕК

АТКАРУУЧУЛАР АНСАМБЛИ

Эки же андан көбүрөөк аткаруучулар тобу “ансамбль” дейилет.

Үрдоочулар тобу “аткаруучулар ансамбли” дейилет.

ЖОНООН

Музыкасы М. Мирзаевдикى

Женцил

ОЛТИН ПАХТАМ – ОППОФИМ

Сөзү П. Муминдики

Музыкасы Н. Нархожаевдикі

Куунак

Ол- тин пах- там, бе-ғу-бо- рим оп- по-
ғим, Ҳу-зур - жо- ним, мо-миқ-қи-нам –
юм- шо - ғим, Чи-ро йи-дан
нур та -рал -ган чи -ро - ғим,
Ча-ман бўл-ди гул - ла -ринг-дан ҳар ё - ғим.

2. Пайкалларда термиласан йўлимга,
Оқ қушмисан, қўндираман қўлимга,
Ҳосилингдан шодлик тўлар кўнглимга,
Чаноқларда қайнаб турган булоғим.

АСПАПТАР АНСАМБЛИ

Музыкалык чыгарманы чогуу бирдей кылыш аткарган аспаптар тобу «Аспаптар ансамбли» (тобу) делет. Аспаптар ансамбли түрдүү аспаптардан түзүлөт. Буга: рубаб, дутар, най, гижжак, чанг, танбур, дойра, комуз, ооз комуз сыйкуу аспаптар кирет.

Ошондой эле, ансамбль бир түрдүү аспаптардан да түзүлөт. Мисалы: рубабчылар ансамбли, дутарчылар ансамбли, чангчылар ансамбли, дойрачылар ансамбли, комузчулар ансамбли жана ушул сыйкуулар.

УФОРИ З (КЫЗДАР БИЙИ)

Көңүлдүү

Өзбек элдик күй

The musical score is composed of seven staves of music. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. The time signature is 6/8 throughout. The music features various rhythmic patterns, primarily eighth-note and sixteenth-note figures. The score is divided into sections by vertical bar lines and repeat signs with double bar lines, suggesting a repeating structure. The notes are black on white staff paper.

КЕЛЕЧЕГИНДИ ҮРДАЙМЫН, МЕКЕН

ЎЗБЕКИСТОН КЕМАСИ

Сөзү Ё. Мирзонуку

Музыкасы И. Хамраевдики

Куунак

Фун - ча-дир ор - зу - ла - рим, бир кун гул-дай

о - чи-лар. Йўл- ла-рим-га, юл- дуз- лар дас- та гул-дай

со - чи-лар, со - чи - лар (о). со - чи - лар (о)

да - та гул-дай со - чи - лар

1. Фунчадир орзулярим,
Бир кун гулдай очилар.
Йўлларимга юлдузлар,
Даста гулдай сочилар.

2. Менинг орзуим нима?
Яширмайман, айтаман:
Ясасам учар кема...
Ойга бориб қайтаман.

3. Кашфиётчи эгаси
Ракетага қўяр ном.
Ўзбекистон кемаси –
Жаҳонга айтар салом!

КЕРБЕЗИМ

Обону, сөзү Токтогулдуку

Орточо

Тол - гой тарт - кан кыл ар- кан, Тор каш- ка ат-
тын кер ме-си(да), Топ жыйында сай- ра- ган, Ток- то- гул- дун
кер- бе- зи. Тол- кун да жа- шың өт- көн соң,
Тол- гонуп кай - ра кел- бе- си (ой).

Эки кабат кыл аркан,
Элик сурдун кермеси (да),
Эл ичинде сайраган,
Эсил Токоң кербези,
Эсил да жашың өткөн соң,
Эңсесен қайтып келбеси (ой)!

Кыргыз элинин улуттук музыкалық аспаптары:
ооз комуз, комуз, сыйбызғы, чопо чоор, кыл
кыяк.

Төмөндөгү күүнүн үзүндүлөрүнүн нота созулуштарын тапкыла:

1)

Three staves of musical notation for the first exercise. Each staff consists of five horizontal lines. The first two staves begin with a treble clef, and the third begins with a bass clef. The notation consists of eighth and sixteenth note patterns. The first two staves end with a double bar line, and the third ends with a single bar line.

2)

Three staves of musical notation for the second exercise. Each staff consists of five horizontal lines. The first two staves begin with a treble clef, and the third begins with a bass clef. The notation consists of eighth and sixteenth note patterns. The first two staves end with a double bar line, and the third ends with a single bar line.

ФАРХАД АЛИМОВ (1947 – 2014)

«Биз истиқлол әгалари», «Она тилим — ўзбек тилим», «Аҳиллик — дўстлик», «Чаққон бола», «Оппоқ қандим» сыйктуу татынакай ырлары менен балдардын көңүлүнөн жай алган композитор Фархад Алимов Ташкентте туулуп өосту.

Жаш кезинен музыкага болгон кызыгуусу аны, адегенде гијжак аспабынын сырларын үйрөнүп, андан кийин композиторлук адистигине ээ болууга үндөдү.

Бүгүнку қундө көп кырдуу Ф. Алимов көптөгөн музыкалык спектаклдерге музыка жазган, хор жана солисттер (жеке аткаруучулар) үчүн бир топ ырларды жараткан композитор. Анын симфониялык оркестр, эл аспаптар оркестри үчүн жазган түрдүү-түстүү чыгармалары радио толкундарында ар дайым жаңырып турат.

ОППОҚ ҚАНДИМ

Сөзү П. Муминдики

Музыкасы Ф. Алимовдуку

Азил

Choir - ga sol-sam te- riib -te-riib, Sen ke- ta- san
tez- da e-riib, Choir - ga sol-sam te- riib -te-riib
Sen ke- ta- san tez- da e-riib Op- poқ қан-
dim. Юм- шоқ қан- дим.

1. Чойга солсам
Териб-териб,
Сен кетасан
Тезда эриб.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.
2. Кир қўл билан
Ушламайман.
Увол қилиб
Ташламайман.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.
3. Ширин бўлар
Ичган чойим.
Ҳамма сендан
Хурсанд доим.
Оппоқ қандим,
Юмшоқ қандим.

Үч чейректүү өлчөм

Музыкалык чыгармаларда эки чейректүү өлчөмдөн тышкary, үч чейректүү өлчөм да болот. Бул өлчөмдө жаратылган күүлөр көбүрөөк бий бийлөөгө шык туудурат. Вальс бийи буга мисал боло алат.

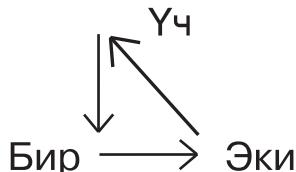
Үч чейректүү өлчөмгө дирижёрлук қылууну үйрөнгүлө. Биринчи күчтүү бөлүктө кол төмөнгө түшөт:

Экинчи күчсүз бөлүктө колду он жакка аракет жасайбыз:

Үчүнчү бөлүктө болсо колубузду жогоруга карай көтөрөбүз:

Он колубуз менен үч чейректүү өлчөмгө дирижёрлук кылабыз:

УЛУТТУК АСПАПТАРЫЫЗ

БУЛ АСПАПТАР КАНДАЙ ОЙНОЛОТ?

ЖАҢЫ ЖЫЛ

Сөзү К. Жунушевдики

Музыкасы М. Бостонкуловдуку

Тезирәэк

О - рун- да - лып ой ти - лек, О - куу ме - нен,
иш ме- нен. Жа - ны жыл - ды то - со - буз,
Жар - кы - ра - ган жүз ме- нен. Ии - ий,
Оо - ой, Жар - кы- ра - ган жүз ме - нен.

Кел жаңы жыл, келе гой,
Келип колуң бере гой.
Балатыны айланып,
Өткөрөлү бирге той.

Кел жаңы жыл, келе гой,
Келип колуң бере гой.
Албан-албан иш бүтүп,
Аткарылсын тилек-ой!

ҚУВНОҚ БОЛАЛАР ҚҰШИФИ

Сөзү Х. Каюмовдуку

Музыкасы Г. Кадыровдуку

Марш темпинде

Қор ё-ғар, қор ё-ғар – оқ пар-га ўх-шар. Хо-на-миз гул оч-ган

ба- ҳор- га ўх- шар. Ян-ги йил ар-ча-си Бе-зат-дик күр-

кам. Шох-ла-ри тов- ла- нар, Чи-рой-ли би- рам.

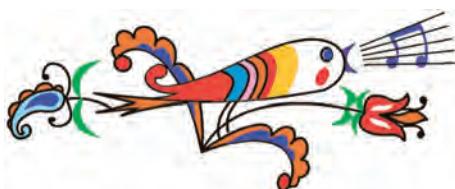
1. Қор ёғар, қор ёғар –
Оқ парга ўхшар.
Хонамиз гул очган
Баҳорга ўхшар.

2. Даврани кенг олиб,
Бошлаймиз үйин.
Айтамиз Янги йил
Құшиғин – куйин.

К а й ы р м а :

Янги йил арчаси
Безатдик күркам.
Шохлари товланар,
Чиройли бирам.

К а й ы р м а

ЛЫЖА ТЭЭП БАРАТАМ

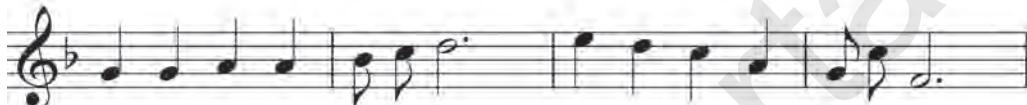
Сөзү К. Бобуловдуку

Музыкасы Н. Давлесовдуку

Ылдам

Бут-ту шил-теп зы-рыл-дап, Лы- жа тээп ба-ра-там.

Ой, кыр те- гиз пах-та-дай, Көз жи- бе- рип ка-ра-сам.

Ө- жөр- лө- нүп кай-ра-дан, Ша-мал ме-нен жа-ры-шам.

Чар-ча- ган- ды сез-бес-тен, Э- чен кы- я бел а-шам.

◆ Жардан типтик секирип,
Өтүп кетем буйдалбай.
Өргө чыгам заматта,
Кыйналбастан шамдагай.

Дүйшө, Кемел досторум,
Арттан кууп жеткиле,
Спорттун ушу бир түрү,
Жакшы үйрөнүп тепкиле.

ЧЕЙРЕКТИН ЖЫЙЫНТЫГЫ БОЮНЧА СУРООЛОР

1. Кандай ансамбль түрлөрүн билесиңер?
2. Аткаруучулар ансамбли кандай болот?
3. Аспапчылар ансамбли кандай болот?
4. «Оппоқ қандим» ырынын авторлору ким?
5. «Кербезим» ырынын автору ким?
6. Бул чейректе кайсы композитор менен тааныштыңар? Анын кандай ырын үйрөндүңөр?
7. Бул чейректе силерге кандай ыр жана күүлөр көбүрөөк жакты?

ҮЧҮНЧҮ ЧЕЙРЕК

БОЛОЧОК МЕКЕН КОРГООЧУЛАРЫ

МАРШ

Музыкасы Ж. Бизеники

Марш темпинде

ЁШ АСКАРЛАР ҚҰШИГИ

Сөзү С. Барнаевдики

Музыкасы С. Жалилдики

Марш темпинде

Musical notation for the first part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

Биз- лар бо-тири ёш жанг-чи, Си-нов-лар-да чи-ниқ-қан.

Хор:

Musical notation for the choir's part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

Си- нов - лар - да чи - ниқ - қан. У -чув - чи - миз

Musical notation for the second part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

ҳам танк- чи, Машқ-лар- да ғо - либ чиқ- қан.

Хор:

Musical notation for the choir's part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

Ол- ға- бу биз -нинг ши -ор, Саф- да ту - ра-

Musical notation for the third part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

миз а - дл.

Ти - зи - либ тур - на қа - тор,

Musical notation for the fourth part of the march, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a 2/4 time signature. The notes are eighth and sixteenth notes.

Қа - дам

таш - лай -

миз

да - дил.

1. Бизлар ботир ёш жангчи
Синовларда чиниққан.
Учувчимиз ҳам танкчи
Машқларда ғолиб чиққан.

Кайырма:

Олға – бу бизнинг шиор,
Сафда турамиз адл.
Тизилиб турнақатор,
Қадам ташлаймиз дадил.

2. Дўстга фидо жонимиз,
Очиқ дастурхонимиз.
Ўзимиздай мустаҳкам
Эътиқод, иймонимиз.

Кайырма.

3. Тобланамиз ёзу қиш,
Кўриб қўйинг, меҳмонлар,
Ҳар биримиз Алпомиш,
Биз бўлажак посбонлар.

Кайырма

УККУЛА ЖАНА ТАПҚЫЛА

Төмөндөгү күү үзүндүлөрү кайсы ырлардан алынган?

Алардын аттарын айтып, нота менен ырдагыла.

Жандуу

Musical notation for 'Жандуу' in 6/8 time. The first measure consists of six eighth notes. The second measure has two eighth notes followed by a sixteenth-note pair. The third measure has a sixteenth note followed by a eighth-note pair. The fourth measure has two eighth notes. The fifth measure has a sixteenth note followed by a eighth-note pair. The sixth measure has two eighth notes.

Куунак

Musical notation for 'Куунак' in 2/4 time. The first measure has two eighth notes. The second measure has two eighth notes. The third measure has a sixteenth note followed by a eighth-note pair. The fourth measure has a sixteenth note followed by a eighth-note pair. The fifth measure has a sixteenth note followed by a eighth-note pair. The sixth measure has two eighth notes.

Эми бул ырлардын музыкаларын кайсы композиторлор жазганын айтып бергиле.

Ырдын сөздөрүн жазган акындарды да эстей аласыңарбы? Ушул берилген ырлардан кайсы бири силерге көбүрөөк жагат?

Эмне үчүн?

МУЗЫКАНЫН КОЛДОНУЛУУЧУ КАРАЖАТТАРЫ

Музыка – искусствонун бир түрү. Ал түрдүү созулуш жана бийиктикеги добуштардын жардамында образ жаратып берет. Музыканын негизи күү болуп, **өлчөм**, **усул**, **тэмп** жана **динамикалық белгилер** музыканын колдонулуучу каражаттары болуп эсептелинет.

Музикалуу добуштардын бир-бири менен өз ара байланышы **күү** – обон делет.

Тактыда күчтүү жана күчсүз бөлүктөрдүн (доля) бирдей алмашып турушу **өлчөм** делет.

Узун жана кыска добуштардын өз ара алмашып келиши **усул** делет.

Музикалуу добуштардын өз ара кандайдыр бир иретте байланышы **лад** деп айтылат.

Күүнүн ылдамдыгы **тэмп** делет.

Күүнү күчтүү же күчсүз жаңырышын көрсөтүүчү белгилер **динамикалық белгилер** делет.

ХОРАЗМ КУЙИ

Көңүлдүү

Өзбек элдик күй

The musical score is composed of seven staves of music in G clef and 6/8 time signature. The first staff begins with a whole note followed by a half note. The second staff starts with a quarter note. The third staff begins with a half note. The fourth staff starts with a quarter note. The fifth staff begins with a half note. The sixth staff starts with a quarter note. The seventh staff starts with a half note.

ЖАКШЫ ОКУУЧУ БОЛОМУН

Сөзү Ж. Орозбекованыкы

Музыкасы Ж. Касымбековдуку

1. Эрте туруп дайыма,
Муздак сууга жуунамын.
Апакемдин айтканын,
Ар убакта угамын.

К а й ы р м а :

Жакшы окуучу боломун,
Тарбиямды ондоймун.
Сабагымды окуп коюп,
Ата-энеме жардам берип,
Андан кийин ойнаймун.

2. Эрте туруп дайыма,
Гүл бакчага барамын.
Татынакай гүлдөрдү,
Суудан куюп багамын.

К а й ы р м а .

ЧЕК АРАЧЫ БОЛОЮН

Сөзү А. Кыдыровдуку

Музыкасы Н. Давлесовдуку

Көңүлдүү

Жол ба - сып не - чен миң,
Че - гин - де Ме - кен - дин,
Түн - де шырп ал - дыр - бай,
Кү - зө төр бе - кен-
миң.

2. Сундурбай мылтыкты,
Болтурбай кырсыкты.
Элимди сактасам,
Буздурбай тынчтыкты.

3. Болсом да кичине,
Сыр сактайм ичиме.
Ар убак даярмын,
Ата Журт ишине.

МУЗЫКАДАГЫ ДИНАМИКАЛЫК БЕЛГИЛЕР

Композиторлор кандайдыр бир музыка чыгармаларын жаратканда, алардын белгилүү бир бөлүктөрүн күчтүү же күчсүз аткарылышын атайын белгилер менен көрсөтүшөт. Бул белгилер чыгарманын жагымдуу, уккулуктуу болушуна жардам берет.

Музыкада бул белгилер «динамикалык белгилер» деп аталат.

Төмөндө динамикалык белгилердин негизгилери көрсөтүлгөн. Аларды билип алгыла:

f – (форте) – күчтүү добуш.

p – (пиано) – күчсүз добуш.

Эми добуштарды акырындап күчөйтүп жана төмөндөтүп баруучу белгилер менен таанышабыз:

 – бул белги добуштарды акырындап күчөйтүп баруу белгиси, ал «крещендо» деп окулат.

 – бул белги добуштарды акырындап төмөндөтүп баруу белгиси, ал «диминуэндо» деп окулат.

Динамикалык белгилерге карап, төмөндөгү көнүгүүнү аткарабыз:

Musical notation example showing two measures of music in 2/4 time. The first measure starts with a quarter note followed by a eighth note, both underlined with a single horizontal line above them. The dynamic marking *f* is placed above the second measure. The second measure starts with a quarter note followed by a eighth note, both underlined with a single horizontal line above them. The dynamic marking *p* is placed above the fourth measure. Below the notes are the lyrics "МИ - МО" and "МИ - МО".

ДҮППИ ТИКДИМ

Сөзү Т. Туланыкы

Музыкасы М. Левиевдики

Шашылбай

The musical score is composed of eight staves of music in G major (indicated by a treble clef) and 3/4 time. The score begins with a measure of two eighth notes followed by a rest, then continues with a series of eighth and sixteenth note patterns. The music features various rests, including a half note rest and a quarter note rest. Dynamic markings include a fermata over the eighth note in the first staff and a crescendo mark in the fourth staff.

АЛЬТЕРАЦИЯ БЕЛГИЛЕРИ

Добуш катарда жайгашкан негизги жети баскычтагы ноталар зарыл болгон учурда жарым тонго көтөрүлүшү же жарым тонго төмөндөтүлүшү мүмкүн.

Мындаи абалдарда атайын белгилерден пайдаланылат. Бул белгилер «альтерация» белгилери дейилет.

Альтерация белгилери \sharp -диез, \flat -бемоль, \natural -бекар деп айтылат. Нота жазуунда бул белгилер нотанын алдына коюлуп, нотанын атынан кийин айтылат. Музыкалық чыгармаларда диез жана bemоль белгилери соль ачкычынан кийин жазып коюлат.

ЛОЛАЧА

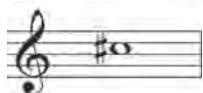
Өзбек элдик күү

Көңүлдүү

The musical score for 'LOLACHA' is presented in four staves. The first three staves start with a forte dynamic (*f*) followed by a piano dynamic (*p*) and a trill (*tr*). The fourth staff starts with a fermata over the first note and a forte dynamic (*f*). The key signature is A major (three sharps), and the time signature is 6/8. The music consists of eighth-note patterns.

ДИЕЗ

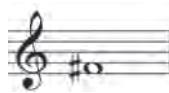
Диез - ♯ белгиси добушту жарым тонго, башкача айтканда жарым баскычка жоргу көтөрөт. Нота сзығында ал төмөнкүдөй жазылат:

до-диез

соль-диез

фа-диез

Төмөндөгү ырды бирге ырдайбыз жана андагы ноталарга тийиштүү болгон «диез» белгисин аныктайбыз:

ГУЛ ТЕРДИ ГУЛЛАР

Сөзү П. Муминдики
Музыкасы Н. Нархожаевдики

Куунак

1. й-ғил бо-ла қиз бо-ла,

Кир-дан тер-ди

гул - ло - ла.

Қа-ра-сан-гиз у- лар -

Кайырма

ga у-лар ўх-шар гул- лар - га.

Гул тер-ди, гул тер-ди, Гул-тер-ди гул- лар.

Эх, қа-ранг, ранг-ба-ранг, гул тер-ди қўл-лар. Гул тер-ди,

гул тер-ди. Гул тер-ди гул- лар, Эх, қа-ранг

ранг-ба-ранг, гул тер-ди қўл- лар

2. Гуллар териб озмунча
Ўйнадилар тўйгунча.
Ҳар томонга чопдилар,
Янгиларин топдилар.

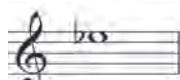
Кайырма:

3. Қуёшда товландилар,
Чаманда товландилар,
Дўстларга атайлаб
Гул тердилар авайлаб.

БЕМОЛЬ

Бемоль – \flat белгиси добушту жарым тонго төмөндөтөт. Нота сзығында ал төмөнкүдөй жазылат:

ми-бемоль

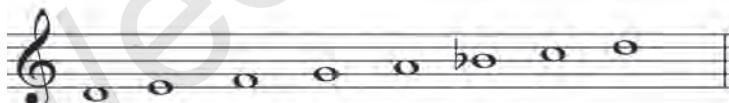

си-бемоль

Диез белгиси сыйктуу bemоль да нотадан мурда жазылып, нотадан кийин окулат.

Көбүнчө минор ладдарында чыгарма жаратуу үчүн bemоль белгиси колдонулат:

ре-минор

Эми төмөндөгү күнү уккула жана андагы си-
бемолдон тышкary, дагы кайсы нотага bemоль
белгиси коюлганын тапкыла:

ОРУХОН

Каракалпак элдик күй

Орточо ылдам

КЫЗЫЛ ТОП

Сөзү М. Жангазиевдики

Музыкасы К. Молдабасановдуку

Көңүлдүү

The musical score consists of six staves of music. The first three staves are in 2/4 time, and the last three are in 3/4 time. The lyrics are written below each staff. The lyrics are:

Ток- то- бой-сүң ыр- гыт- сам, ыр- гыт- сам,
Мен-ден а- лыс ке- те- син, ке- те- син,
Топ, топ э- тип то- пул- дап, Да- лай жер- ге
же - те- син. Топ, топ э- тип то- пул- дап,
Да- лай жер- ге же- те- син.

Токтобойсүң ыргытсам, ыргытсам,
Менден алыс кетесин, кетесин,
Топ-топ этип топулдап, } 2 жолу
Далай жерге жетесин. }

ПОРЛАР КАМАЛАК

Сөзү Ж. Жаббаровдуку

Музыкасы Н. Нархожаевдикى

Ылдам

Musical notation for the first line of the song, showing a treble clef, a key signature of one sharp, and a common time signature. The lyrics "Пор-лар ка-ма- лак," are written below the notes.

Пор-лар ка-ма- лак,

Musical notation for the second line of the song, continuing the melody. The lyrics "ўй - нар ка - па- лак," are written below the notes.

ўй - нар ка - па- лак,

Musical notation for the third line of the song, continuing the melody. The lyrics "Қай- нар су - ма - лак," are written below the notes.

Қай- нар су - ма - лак,

Musical notation for the fourth line of the song, continuing the melody. The lyrics "Қай- нар су - ма - лак, Нав - рў -" are written below the notes.

Қай- нар су - ма - лак, Нав - рў -

Musical notation for the fifth line of the song, continuing the melody. The lyrics "зи о - лам." are written below the notes.

зи о - лам.

Musical notation for the sixth line of the song, continuing the melody. The lyrics "Уч - гил вар - ра - гим" are written below the notes.

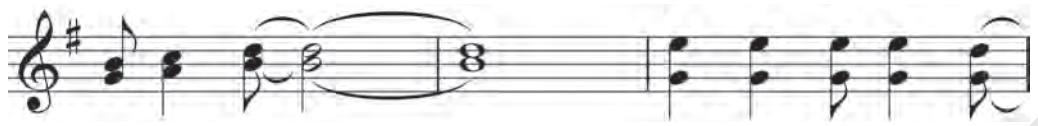
Уч - гил вар - ра - гим

Зар-рин пар - ра - гим,

Musical notation for the seventh line of the song, continuing the melody. The lyrics "Нур жа - ма - ла - гим" are written below the notes.

Нур жа - ма - ла - гим

Нав - рў -

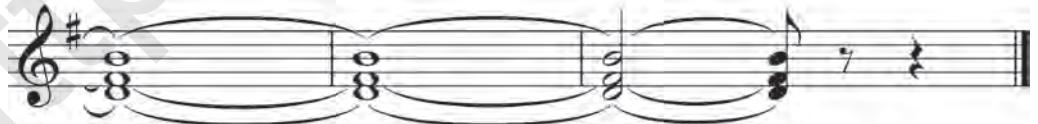
CODA

Нав - рү - зи о - лам,

CODA

БЕКАР

Белгилүү бир добуш алдына коюлган диез же bemol белгисин жоуп, добушту башталгыч абалына келтирүү зарыл болгондо бекар -ң белгиси иштетилет. Бул белги төмөнкүдөй формада жазылат:

фа-диез фа-бекар

си-бемоль си-бекар

Мына бул чыгармада бекар белгисинин жардамында фа-диез жана до-диез добуштары жоюлуп, баштагы «фа» жана «до» абалына келтирилген.

Нотаны көңүл коюп байкагыла жана бекарларды өзүңөр тапкыла.

БИЙЛЕЙЛИ

Сөзү К. Курманбаевдики

Музыкасы С. Исраиловдуку

Ылдам

Жал-пы-быз тен бир-дей-биз, Жал-коо- лук-ту бил-бей-биз.

Ка-рап тур-сун а- та- э-не, Ка-на, бал-дар, бий -лей -биз!

Ля - ля, ля- ля, ля- ля
ка - на бий-лей-ли, ка- на бий - ей - ли.

1. Жалпыбыз тең бирдейбиз,
Жалкоолукту билбейбиз.
Карап турсун ата-эне,
Кана, балдар, бийлейбиз!

2. Биздин бийик баркыбыз,
Бизди сүйөт калкыбыз.
Бүгүн шаттық күндөрдө,
Биз бийлейбиз жалпыбыз.

СВЕТОФОР

Сөзү С. Ачылдыкы

Музыкасы С. Нурметовдуку

Орточо

Кайырма:

Musical notation for the first part of the song 'Светофор'. The key signature is B-flat major (two flats), and the time signature is common time (indicated by '6'). The melody consists of eighth and sixteenth notes.

Уч о-ғай-ни бо-тир-миз, Уч хил ранг-да но-дир-миз.

Continuation of musical notation for the song 'Светофор'. The melody continues with eighth and sixteenth notes, ending with a fermata over the last note.

Қи-зил, я-шил, са-риқ-миз, Куч-қуд-рат-га қо - дир-миз.

Continuation of musical notation for the song 'Светофор'. The melody continues with eighth and sixteenth notes, ending with a fermata over the last note.

Continuation of musical notation for the song 'Светофор'. The melody continues with eighth and sixteenth notes, ending with a fermata over the last note.

Хам-жи-ҳат-миз до-им биз, Чор -ра- ҳа - лар

Continuation of musical notation for the song 'Светофор'. The melody continues with eighth and sixteenth notes, ending with a fermata over the last note.

жо-йи-миз. Вақ-ти би - лан нур со-чар Уч- та тү - лин

Continuation of musical notation for the song 'Светофор'. The melody continues with eighth and sixteenth notes, ending with a fermata over the last note.

о-йи-миз.

Қи-зил, я-шил,

Кайырма:

Уч оғайни ботирмиз,
Уч хил рангда нодирмиз.
Қизил, яшил, сариқмиз,
Куч-қудратга қодирмиз.

1. Ҳамжиҳатмиз доим биз,
Чорраҳалар жойимиз.
Вақти билан нур сочар
Учта түлин ойимиз.
2. Қизил ёнса, тек туриңг,
Яшил ёнса, тез юриңг,
Сариқ ёнса, әхтиёт
Чорасини ҳам күриңг.
3. Гапимиз шу сизларга:
Барча ўғил-қизларга –
Дуч келмайсиз хатарга,
Қулоқ солинг бизларга.

Өзүңөр тапкыла

Кайсы белгилер «Альтерация белгилери» деп айтылат?

 — бул белгинин аты әмне? Милдетичи?

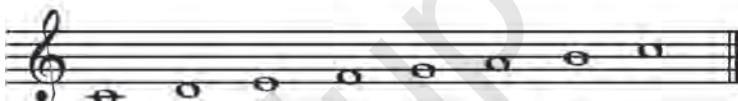
 — кайсы добуш бийигирээк?

а) б)

 — кайсы добуш төмөнүрөөк?

а) б)

Добуш катарда кайсы ноталардын аралығы жарым тон?

Канчанчы мисалда минор үч үндүгү берилген?

1)

2)

Мажор үч үндүгүн түзүү үчүн кандай добуш жетпей жатат?

ЧЕЙРЕКТИН ЖЫЙЫНТЫГЫ БОЮНЧА СУРООЛОР

1. Музыканын колдонулуучу каражаттарына эмнелер кирет?
2. Музыкада альтерация белгилери эмне үчүн керек? Диез менен көтөрүлгөн же bemоль менен төмөндөтүлгөн добуштарды өз абалына көлтириүү үчүн кандай белги иштетилет?
3. Композитор Н.Нархожаевдин кандай ырлары жана музыкалары эсиңдерде калган?
4. Музыкада динамикалык белгилердин милдеттери эмнеден турат? Пиано белгиси менен жай аткарылган добушту күчөйтүү үчүн кандай белги коюлат?
5. f – бул кандай белги?
 – булчу?
6. p – бул кандай белги?
 – булчу?
7. Бул чейректе сilerге кандай күү жана ырлар жакты?

ТӨРТҮНЧҮ ЧЕЙРЕК

САП ЖАНА КАЙЫРМА

Күлөр да, ырлар да өзүнүн көлөмү жана аткарылышынын татаалдыгына жараша түрдүүчө болушу сilerге белгилүү. Эң жөнөкөй ырлар — сап жана кайырмалуу ырлар. Мындай жөнөкөй түрдөгү ырларды сiler көп ырдагансыңар. Алар, адатта, бир нече саптан жана ар бир саптан кийин бирдей сөздөр менен кайталануучу кайырмадан турат. Ырда, адегенде сап, кийин кайырма аткарылат.

Өзүңөр биринчи чейректе уккан «Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик Гимни», экинчи чейректеги «Мен ғунчаман» ыры жана үчүнчү чейректе уккан «Жакшы окуучу боломун» ырлары сап жана кайырмадан түзүлгөн жана көптөгөн ырлар мына ушундай жөнөкөй түрдөгү ырлар. Төртүнчү чейректе да алардан бир канчасын аткарасыңар.

Өзүңөр билген жөнөкөй түрдөгү башка ырлардын аттарын айтып бергиле.

БАХОР ВАЛЬСИ

Музыкасы М. Мирзаевдикі

Орточо ылдам

The musical score is composed of five staves of music in 3/4 time, key of G major. Each staff begins with a quarter note. The music features various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and includes several measure rests. The score is presented on a white background with a faint watermark reading "http://neftegorod.kz".

ОКУУЧУЛАР ҮРҮ

Сөзү Ж. Абдыкалыковдуку

Музыкасы Б. Сагынбаевдикى

Тыкан

Айт - - кы - - ла - - чы ким ө - зү,
А - гай, Э - жей мак - та - ган.

Ал о - куу - чу де - ген дос,
Да - йым беш - ке о - ку - ган,

А - ны жак - шы би - ле - биз.

Айткылачы ким өзү,
Ата-энэ мактаган.
Ал окуучу деген дос,
Улууларды сыйлаган,
Аны сонун билебиз.

НОТА МЕНЕН ҮРДАГЫЛА

The image displays five horizontal musical staves, each consisting of five lines. The first four staves are in common time (indicated by a '4') and the fifth is in 2/4 time. The notes are represented by short vertical strokes. The first three staves show eighth-note patterns, while the fourth and fifth staves show sixteenth-note patterns. The music is intended for a single melodic line.

ХАБИБУЛЛА РАХИМОВ (1946-ж.)

Музыка искусствоңун түрдүү багыттарында ийгиликтүү чыгармачылык кылыш келе жаткан Хабибулла Рахимов балдар ырчылыгын байытуу жана өнүктүрүүгө өз салымын кошуп келүүдө. Анын көптөгөн ири чыгармалары жалаң эле Өзбекстанда эмес, чет элдерде да белгилүү. Окуучу-жаштар үчүн жазылган «Дүмбоқчалар қүшиғи», «Боғча опам», «Ой бўламиз — той бўламиз», «Мен ғунчаман», «Она юрт» сыйкаттуу бир катар ырлары болсо республикабызда өткөрүлгөн түрдүү конкурстарда сыйлыктуу орундарды ээлеген. Композитор дүйнө классикалык музыка багытында да ийгиликтүү чыгармачылык кылууда. Опера, музыкалык драма жана комедия, түрдүү оркестрлер үчүн жазылган бир канча чыгармалары Хабибулла Рахимовдун көп кырдуу чыгармачыл экендигин күбөлөндүрөт.

ТОМ БОШИДА ҚИЗФАЛДОҚ

Музыкасы Х. Рахимовдуку

Ылдам

МЕН – ФУНЧАМАН

Сөзү Н. Нарзуллаевдики

Музыкасы Х. Рахимовдуку

Мен-ғун ча - ман, ба-хор бўл-гим ке-ла - ди,
Мен-шаб-нам-ман, на-хор бўл-гим ке-ла - ди.
Мен-зар-ра - ман, о-лам бўл-гим ке - ла - ди,
Мен- бо-ла - ман, о-дам бўл-гим ке - ла - ди.
Юрт-лар кўп-дир бир-бири-дан зи- ё - да, Ўз-бе-кис-тон
гў - зал ди- ёр дун - ё - да. Ҳур ўл - кам-да
бахт- ли я-шаш ти - ла - гим, ис - тиқ - лол - ни

- Мен – ғунчаман, баҳор бўлгим келади,
Мен – шабнамман, наҳор бўлгим келади.
Мен – зарраман, олам бўлгим келади,
Мен – боламан, одам бўлгим келади.

К а й ы р м а :

Юртлар кўпдир бир-биридан зиёда,
Ўзбекистон – гўзал диёр дунёда.
Ҳур ўлкамда баҳтли яшаш – тилагим,
Истиқлолни қутлар жажжи юрагим.

- Мен – жилғаман, уммон бўлгим келади,
Мен – ёғдуман, чўлпон бўлгим келади.
Мен – учқунман, бўлгим келар аланга,
Фарзанд бўлиб ярай азиз Ватанга!

К а й ы р м а

*Орус композитору
Пётр Ильич Чайковский
(1840–1893)*

Улуу орус композитору П.И.Чайковский табиятты, балдарды абдан сүйгөн. Ал балдарга арнап, түрдүү темаларда өтө көп күү жана ырларды жараткан. Анын фортепиано үчүн жараткан балдар альбомунан «Жыгач солдатчалар маршы», «Ат оюн», «Желмогуз кемпир» сыйктуу бир катар чыгармалар орун алган. Бул чыгармаларды кичинекей окуучулар сүйүп угушат.

ЖЫГАЧ СОЛДАТЧАЛАР МАРШЫ

Музыкасы П.И. Чайковскийдики

Женил, куунак

A musical score for two staves. The top staff is for the treble clef (G-clef) voice, and the bottom staff is for the bass clef (F-clef) voice. Both staves are in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth note patterns.

A handwritten musical score for two voices. The music is in G major (indicated by a single sharp sign in the key signature) and 2/4 time. The score consists of six systems of music, each with two staves. The top staff of each system is for the soprano voice and the bottom staff is for the basso continuo (basso). The music features various note heads, stems, and rests, with some notes connected by horizontal lines. Measures are separated by vertical bar lines. The score is written on white paper with black ink.

A musical score for two voices (Soprano and Alto) and piano. The score is divided into five staves. The top two staves represent the vocal parts, and the bottom three staves represent the piano. The vocal parts are in treble clef, and the piano part is in bass clef. The key signature is A major (two sharps). The music consists of five measures per staff, with various note heads, stems, and rests.

ҚҰЗИЛАРИМ

Сөзү А. Кочкорбаевдики

Музыкасы Ф. Назаровдуку

Орточо ылдам

The musical score consists of five staves of music in G clef, 6/8 time, with lyrics in Russian and Kazakh. The lyrics are:

Кү- зи - ла - рим үт - ла - та - йин, Ма - на күм - күк
үт- лок та - йин. Ке - либ үй - нанг, кат - та яй - лов,
Кайырма:
Қа - ранг, үт - лар қан-дай ма-йин. Фер - ма - миз-нинг
кү - зи - лари чақ - нар мун - чок шўх кўз -ла-ри,
Яй - ранг ке- ча - кун - дуз- ла -ри, Қў- зи-ла-рим, ба - ба,

Қўзиларим, ўтлатайин,
Мана кўм-кўк ўтлоқ тайин.
Келиб үйнанг, катта яилов,
Қаранг, ўтлар қандай майин.

Кайырма:

Фермамизнинг кўзилари,
Чақнар мунчоқ шўх кўзлари,
Яйранг кеча-кундузлари,
Қўзиларим, ба-ба.

Ҳаммангизга бирдек қарай,
Севиб қучай, ювиб-тарай.
Кўпайишиб ўсаверинг,
Чўпонингиз ўзим бўлай.

Кайырма

ЖАШ БАГБАНДАР ЫРЫ

Сөзү А. Кыдыровдуку

Музыкасы К. Букалаевдыкы

1. Тердептик далай чекени,
Тигилди бактын нечени.
Көрктөнүп гүлдүү бакчабыз,
Булбулдун болду мекени.
2. Жемиштин он беш түрү бар,
Тоолордун түркүн гүлү бар.
Багбандык өнөр урматтуу,
Кызыксан келип билип ал.
3. Жол бою көчө жактарга,
Тизилтип кырка саптарга.
Жеримдин бүткүл аймагын,
Бөлөйбүз жашыл бактарга.

**МЫНА БУЛ ҮРДЫН ҰЗҮНДҮЛӨРҮНҮН
ӘЛЧӨМҮНӨ ҮЛАЙЫК ТАКТ СЫЗЫКТАРЫН
КОЮП ЧЫККЫЛА**

КУЛЧА НОН

ҚҰФИРЧОГИМ

АРЧА ҚҰШИГИ

АЪЛО ЎҚИЙМИЗ

БАҲОР ВАЛЬСИ

Кайталагыла

МАЖОР ЖАНА МИНОР

Мажор катарындағы күүлөр көңүлдүү жана өтө кооз угулат.

«До» нотасынан төмөндөгү мажор добуш катарын мугалимиңердин дирижёрлук көрсөтүүсүнүн жардамында ырдагыла:

The image shows two staves of musical notation. The top staff is in 2/4 time with a treble clef, featuring quarter notes and eighth notes. The bottom staff is also in 2/4 time with a treble clef, featuring eighth notes and sixteenth notes. Both staves begin with a note on the fourth line of the staff.

Минор катарындағы күүлөр муңайым жана кайгылуу угулат.

«Ля минор» добуш катарын мугалимиңердин дирижёрлук көрсөтүүсүнүн жардамында ырдагыла:

The image shows two staves of musical notation. The top staff is in 3/4 time with a treble clef, featuring quarter notes and eighth notes. The bottom staff is also in 3/4 time with a treble clef, featuring eighth notes and sixteenth notes. Both staves begin with a note on the fourth line of the staff.

Мажор жана минор катарларында жазылган күүлөрдү жакшы билип алғыла жана аларды бир-биринен айырмалоону үйрөнгүлө.

Эстегиле

Эсіңдердеби, 2-класста силер мажор жана минор катарындағы добуштар менен таанышкан әлеңер. Добуштардың өз ара байланышы добуштар катары же музыка тилинде «лад» делет.

Күү же ыр жаратууда композиторлор негизинен мажор жана минор ладдарынан пайдаланышат.

Эми тәмәндөгү ырлардан үзүндүлөр угуп, алар кайсы лад негизинде жазылғандығын тапкыла:

САЛИМЖОН-НИМЖОН

Сөзү П. Муминдики
Кыймыл менен

Музыкасы А. Мухамедовдуку

Са-лим, Са-лим, Са-лим- жон, Бун- ча бўл- динг сен ним- жон.

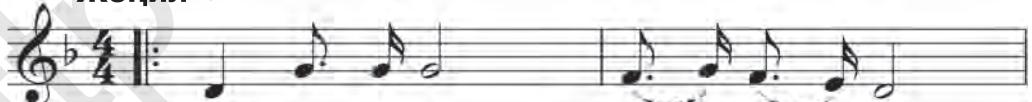
Коп- ток ми- сол се- мир-динг, гў - ё та - нинг ха -мир- жон.

БАХТИЙ ЭРКАТОЙ

Сөзү Х. Мухаммаддықы

Музыкасы Т. Ташматовдуку

Женил

Вой, вой, войвой,

Бахтий эр- ка- той,

Эр - та - лаб ту-риб

ич- мас э- кан чой.

Минор ладынын үч үндүгү да мажор ладынын үч үндүгү сыйктуу добуш катарынын I, III, V баскычында түзүлөт. «Ре минор» ыргагын биргеликте ырдайбыз:

A musical staff in G minor (two flats) with a 2/4 time signature. It shows eight notes: note 1 (A), note 2 (B), note 3 (C), note 4 (D), note 5 (E), note 6 (F), note 7 (G), and note 8 (A). Below each note is its Roman numeral name: I, II, III, IV, V, VI, VII, and VIII.

Эми I, III, V баскычтагы добуштарды таап ырдайбыз:

A musical staff in G minor (two flats) with a 2/4 time signature. It shows three notes: note 1 (A), note 3 (C), and note 5 (E). Below each note is its Roman numeral name: I, III, and V.

Бул «Ре минор» үч үндүгү деп аталат.

Минор үч үндүгүнүн III баскычы мажордукуна караганда назик жана жумшак ырдалат.

БИБИГУЛ

Каракалпак элдик күү

Женцил

A musical score for three staves in G minor (two flats) with a 2/4 time signature. The first staff is labeled "Женцил". The score consists of three identical melodic lines, each starting with a quarter note A. The music features eighth-note patterns and rests.

ҰЧ ҰНДҮК

Ар кандай мажор жана минор добуш катарларынын туруктуу үч ұндүгү болот. Булар добуштар катарынын I, III жана V баскычтарынан түзүлөт.

Мажор ладынын үч ұндүгүн табабыз. Бул үчүн, адегенде добуш катардагы ноталарды биргеликте ырдайбыз:

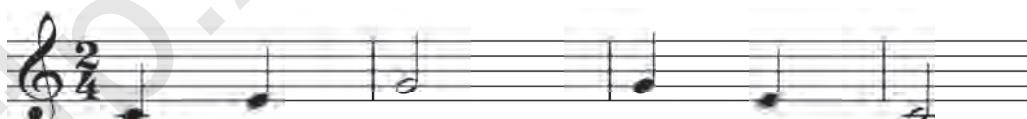

Эми I, III, V баскычта жайгашкан ноталарды ырдайбыз:

Мына ушул үч добуш «до мажор» үч ұндүгү делет.

Эми үч ұндүктүн негизинде ырдоо көнүгүүлөрүн аткарабыз:

ТОН ЖАНА ЖАРЫМ ТОН

Музыка добуштарынын арасында аралык бар. Бул аралык тон жана жарым тон менен өлчөнөт. Тон эки жарым тонго тен. Же болбосо эки жарым тондук бир тонду түзөт.

Тон жана жарым тонду ачык, даана көрсөтүү үчүн пианиноун клавиштерине карайбыз. Аралыгында кара клавиш болгон ак клавиштердин аралыгы **бир тон** делет.

Тескерисинче, арасында кара клавиши болбогон эки ак клавиштердин аралыгы **жарым тон** делет.

До, ре, ми, фа, соль, ля, си, до

1 тон 1 тон жарым тон 1 тон 1 тон 1 тон жарым тон

Эми төмөндөгү ырдоо көнүгүүсүн ырдагыла.

Бир тон ме - нен жа-рым тон- ду,

Биз - а - лар - ды би - - ле - биз.

ЧЕЙРЕКТИН ЖЫЙЫНТЫГЫ БОЮНЧА СУРООЛОР ЖАНА ТАПШЫРМАЛАР

1. Гижжак инструменти эмненин жардамында ойнолот? Рубабчы? Чанғчы?
2. Сап жана кайырманын айырмасы әмнеде?
3. «Окуучулар ыры» ырынын мазмунун түшүндүрүп бергиле.
4. Добушту жарым тонго төмөндөтүү үчүн кандай альтерация белгиси иштетилет? Көтөрүш үчүнчү?
5. Бул чейректе кайсы композитор менен тааныштыңар?
6. Кандай кыргыз жана өзбек әлдик ырларын билесиңер?
7. Сilerге көбүрөөк ыр ырдаган жагабы же музыка угуу жагабы?
8. Бул чейректе үйрөнгөн жана уккан кандай чыгармалар силерге көбүрөөк жакты?

САЙМАЧЫЛАР ЫРЫ

Сөзү К. Маликовдуку

Музыкасы А. Малдыбаевдики

Ылдамыраак

The musical score consists of four staves of music in 2/4 time, treble clef, and a key signature of one flat. The lyrics are written below each staff in both Russian and Kazakh. The lyrics are:

Сай - ма са - йып, гул тан - дап,
Сай - ды бой - лоп ба - са- мын.
Ө - нөр де - ген бир сөз- дү,
Ө - те су - йып жа - за - мын.

Жаз гүлүндөй сайманы,
Саям, чыксын атагым.
Таалай деген бир сөздү,
Түрдөп-түрдөп жазамын.

Тоо гүлүндөй саймалап,
Келет килем жасагым.
Мекен деген бир сөздү,
Менсинемин, жазамын.

ЗАФАР

Өзбек элдик күү

Женил

ЛАЙЛАК

Сөзү Уйгундуку

Музыкасы Г. Кадыровдуку

Орточо ылдам

The musical score consists of three staves of music in 2/4 time, treble clef, and a key signature of one sharp (F#). The first staff contains the lyrics: "Лай-лак кел-ди ёз- бўл-ди, қа- но - ти қо - гоз бўл-ди." The second staff contains: "Кун-лар и- сиб кет - ди -ю, бо- ла- лар -га соз бўл- ди." The third staff contains: "Ла". The music features eighth and sixteenth notes.

ГАРДУНИ СЕГОХ

«Сегох» макамынан

Шашылбастан

The musical score consists of five staves of music. The first staff begins with a treble clef, a 2/4 time signature, and a key signature of two sharps. The second staff starts with a key signature of one sharp. The third staff begins with a key signature of one sharp. The fourth staff begins with a key signature of one sharp. The fifth staff begins with a key signature of one sharp.

САМОИ ДУГОХ

Өзбек элдик күү

Шашылбай

The musical score consists of four staves of music in G major, 2/4 time. The first three staves begin with a treble clef, while the fourth staff begins with a bass clef. The music features various rhythmic patterns, including eighth-note groups and sixteenth-note groups, separated by rests.

ХОЙ, ЛОЛА

Өзбек элдик күү

Э. Шукруллаев кайра иштеген

Орточо ылдам

НАВРҮЗ КЕЛДИ

Сөзү Ѓ. Хожаевдики

Музыкасы Л. Мұждабаеваныкы

Куунак

Ер - ни қиз - дир - ди қу - ёш,
Боғ - лар - га кел - ди қўк - лам. Ма - ҳал - ла оч -
ди чи - рой, Ат - проф гў - зал, тур - фа ранг. Нав -
рўз кел - ди! Янг - рап кар - най, Бай - рам - га тез
ке - линг - э, Ё - зиб а жиб дас - тур - хон, Ку -
тар бу - гун Үз - бе - кис -тон. Ку -
тар бу - гун Үз - бе - кис -тон.

1. Ерни қиздирди қүёш,
Боғларга келди кўклам.
Маҳалла очди чирой,
Атроф гўзал, турфа ранг.

Кайырма:

Наврўз келди!
Янгарар карнай,
Байрамга тез келинг-э,
Ёзиб ажиб дастурхон,
Кутар бугун Ўзбекистон.

2. Наҳордан куй-қўшиқ-ла
Совға-саломин созлар.
Йиғилинглар, болалар,
Кутар масҳарабозлар.

Кайырма.

Оқсоқол мўйлов бураб,
Қаранг, шодон кулади:
– Хуш кўрдик, Наврўз,
Сен-ла шодлик келади.

Кайырма

БОЙЧЕЧАГИМ ОМОНЛИК

Сөзү Камбар атаныкы

Музыкасы Н. Нархожаевдикى

1. Ерни қоплаб ётар,
Сен учун тонглар отар.
Мехринг ўтида муз, қор,
Эриб сойларга оқар.

Кайырма:

Бойчечагим, бойчечак,
Кулиб чиққан ой чечак.
Баҳорда қир, даламга
Құшасан чирой чечак.

2. Ҳуснинг эмас бир онлик,
Ўзинг эзгу омонлик.
Ҳар ким күзга сурттар,
Күрмайлик деб ёмонлик.

Кайырма:

3. Тун-кун нурга интилдинг,
Қишиң қаҳрин ташлаб келдинг.
Дилларда қадринг баланд.
Баҳорни бошлаб келдинг.

Кайырма

ГУЛ ФАСЛИ

Сөзү М. Мухаммедованыкы

Музыкасы Ш. Ёрматовдуку

Жандуу

Ба- хор кел- ди гул- ба-хор э- та- ги- да
гул ту- тиб. Биз- га ин- тиқ ло- ла- зор
кир-лар бағ - ри да кутиб. А...
Ат- роф тү-ла ҳар хил гул,
Ля, ля, ля. Биз -нинг
күк-лам -лар бут -кул, Гул фас-

чи-рой-ли- дир ҳа- ми- ша,
 ли,

Кайталоо үчүн

чи-рой- ли-дир ҳа- ми - - ша.

БОБОМ УЛУФ ЁШИДА

Сөзү Э. Рахимовдуку

Музыкасы Г. Кадыровдуку

Шашылбай

Bo- бом у -луф ё- ши -да (ё-ши-да), Кат-та иш-лар
бо- ши- да,(бо-ши-да), Шо- гирд-ла-ри ба- ҳо-дир,
Тер тү- ка-миз қо-ши-да, тер тү-ка- миз қо- ши- да,
1. Кайталоо үчүн 2. Аяктоо үчүн
тер тү-ка-миз қо- ши- да.

Бобом улуғ ёшида,
Катта ишлар бошида,

Шогирдлари баҳодир,
Тер тўкамиз қошида.

Бобом асл паҳлавон,
Шердек ошар қир, довон.

Боғ яратар, гул таратар,
Омон бўлсинлар, омон.

Деган: «Касбинг улуғла,
Яхши ишни қутлуғла».

Силаб аста бошимиз,
Деган: «Бахтинг қўриқла».

ТОМ БОШИДА ҚИЗҒАЛДОҚ

Сөзү Н. Нарзуллаевди

Музыкасы Х. Рахимовдуку

1. Том бошида қизғалдоқ,
Үйнар шамол шүх, қувноқ.
Ҳайрон бўлар қизалоқ,
Қулоғида ойбалдоқ.
2. Гўё яшил оламни
Чин дилдан қутлар эди.
Баргларида шабнамни
Офтобга тутар эди.
3. Шунчаларки ер меҳри,
Сийлаб, кўтармиш бошга.
Зиёсида бор сехри,
Интилар у қуёшга.
4. Баҳордан бериб дарак,
Томда яшнар қизғалдоқ.
Урар ёнида юрак,
Кўклам қизи қизғалдоқ.

КАККУ

Сөзү Тулкиндики
Жай

Музыкасы И. Хамраевдикі

1. Ме - нинг се - вик - ли қу-шим, Ту- та - ман каф-
тиим - да сув. Сен - га- дир шўх қў - ши - фим,
Как - ку, как - ку как-ку-жон, как- ку! Сен-га-дир шўх
қў- ши - фим, как- ку как- ку как-ку-жон, как- ку!

2. Елкамга қўн, майлига,
Кўзларинг мунчоқ, кўзгу.
Бошлар боғлар сайлига,
Какку, каккужон, какку!

3. Баланд, баланд учасан,
Жажжи қалбимга орзу.
Фазоларни қучасан,
Какку, каккужон, какку!

МАЗМУНУ

Сөз башы.....4

Биринчи чейрек.

Үрдоо эрежелери.....	5
Өзбекстан Республикасынын Мамлекеттик Гимни.	
Сөзү А.Ариповдуку, музыкасы М.Бурхановдуку.....	6
Паузалар.....	9
Нақш олмалар. Сөзү П.Толибдики, музыкасы Н. Нархожаевдики.....	10
Жүр мектепке. Сөзү К. Маликовдуку,музыкасы А. Малдыбаевдики.....	11
Эстегиле.....	12
Чейрек жана сегиздик паузалар.....	13
Феруза. Музыкасы Г. Рузибаевдики.....	14
Диёр мадҳи. Сөзү Х. Раҳматтықы, музыкасы Н. Нархожаевдики.....	15
Рустам Абдуллаев (1947-ж.).....	17
Құзичоқ. Сөзү Ю. Сулаймановдуку,	
музыкасы Р. Абдуллаевдики	18
Дирижёрлук аракеттери.....	20
Апам тиккен чак кейнөк. Сөзү М. Жангазиевдики,	
музыкасы Т. Саламатовдуку.....	21
Құқұқ. Сөзү А.Токтомушевдики, музыкасы А. Малдыбаевдики.....	22
Селкинчек. Кыргыз эл ыры. Иштеп чыккан Н. Давлесов	23
Чейректин жыйынтығы боюнча суроолор.....	25

Экинчи чейрек

Аткаруучулар ансамбли.....	26
Жонон. Музыкасы М. Мирзаевдики.....	
Олтин пахтам – оппоғим. Сөзү П. Муминдики, музыкасы Н. Нархожаевдики.....	27
Аспаптар ансамбли.....	28

Уфори 3 (кыздар бийи). Өзбек элдик күү	29
Ўзбекистон кемаси. Сөзү П. Муминдики, музыкасы И. Хамраевдики	30
Кербезим. Обону, сөзү Токтогулдуку	32
Фархад Алимов	35
Оппоқ қандим. Сөзү П. Муминдики, музыкасы Ф. Алимовдуку	36
Үч чайректүү өлчөм	37
Улуттук аспаптарыбыз	38
Жаңы жыл. Сөзү К. Жунушевдики, музыкасы М. Бостонкуловдуку	39
Құвноқ болалар қушиғи. Сөзү Х. Каюмовдуку, музыкасы Г. Кадыровдуку	40
Лыжа тәэп баратам. Сөзү К. Бобуловдуку, музыкасы Н. Давлесовдуку	41
Чайректин жыйынтыгы боюнча суроолор	42

Үчүнчү чайрек.

Болочок Мекен коргоочулары	43
Марш. Музыкасы Ж. Бизеники	43
Ёш аскарлар қушиғи. Сөзү С. Барнаевдики, музыкасы С. Жалилдики	44
Уккула жана тапкыла	46
Музыканын колдонулуучу каражаттары	47
Хоразм куйи. Өзбек элдик күү	48
Жакшы окуучу боломун. Сөзү Ж. Орозбекованықы, музыкасы Ж. Касымбековдуку	49
Чек арачы болоюн. Сөзү А. Кыдыровдуку, музыкасы Н. Давлесовдуку	50
Музыгадагы динамикалық белгилер	51
Альтерация белгилери	53
Диез	54
Бемоль	56
Орухон. Каракалпак элдик күү	57
Кызыл топ. Сөзү М. Жангазиевдики, музыкасы. К. Молдобасановдуку	58

Порлар камалак. Сөзү Ж. Жаббаровдуку, музыкасы Н. Нархожаевдики.....	59
Бекар.....	61
Светофор. Сөзү С. Ачылдыкы, музыкасы С. Нурматовдуку....	63
Өзүңөр тапкыла	65
Чейректин жыйынтығы бойнча суроолор.....	66

Төртүнчү чейрек.

Сап жана кайырма	67
Баҳор вальси. Музыкасы М. Мирзаевдики.....	68
Окуучулар ыры. Сөзү Ж. Абдыкалыковдуку, музыкасы Б. Сагынбаевдики	69
Нота менен ырдагыла	70
Хабибулла Рахимов.....	56
Том бошида қизғолдоқ. Музыкасы Х. Рахимовдуку.....	72
Мен ғунчаман. Сөзү Н. Нарзуллаевдики, музыкасы Х. Рахимовдуку.....	73
П.И. Чайковский (1840-1893).....	75
Жыгач солдатчалар маршы. Музыкасы П.И.Чайковскийидики....	75
Құзиларим. Сөзү А. Кочкорбаевдики, музыкасы Ф. Назаровдуку.....	78
Жаш багбандар ыры. Сөзү А. Кыдыровдуку, музыкасы К. Букалаевдыкы	80
Мына бул ырдың үзүндүлөрүнүн өлчөмүнө ылайык такт сызыктарын коюп чыккыла.....	81
Мажор жана минор.....	83
Эстегиле.....	84
Бибиғул. Каракалпак элдик күү.....	85
Үч үндүк.....	86
Тон жана жарым тон.....	87
Чейректин жыйынтығы бойнча суроолор.....	88
Саймачылар ыры. Сөзү К. Маликовдуку, музыкасы А. Малдыбаевдики.....	89
Күүлөрдү уккула.....	90-96
Ырларды ырдагыла.....	97-104

HAMIDULLA NURMATOV, NADIM NORXO‘JAYEV

MUSIQA

3-sinf uchun darslik
(Qirg‘iz tilida)

Qayta ishlangan 6-nashri

Которгон Р. Жуманазарова
Редактору М. Парпиев

Көркөм редактору *Ш. Мирфаёзов*
Техникалық редактору *Х. Хасанова*
Компьютерде даярдаган *У. Валижонова*

Басма лицензиясы АI № 290. 04.11.2016.
2019-жылы 10-июнда басууга уруксат этилди. Форматы 70x90^{1/16}. Кегли 14.
Прагматик гарнитурасы. Офсеттик басма. Шарттуу басма табагы 7,90.
Басма табагы 9,0. Нускасы 785. Заказ № 148.

Өзбекстан Республикасы Президенти Администрациясы алдындагы
Маалымат жана массалық коммуникациялар агенттигинин
Faafur Fулам атындағы басма-полиграфиялық чыгармачылық
үйүндө басылды. 100128, Ташкент, Лабзак көчөсү, 86.

**Биздин интернеттеги дарегибиз: www.gglit.uz
E-mail: info@gglit.uz**

Ижарага берилген окуу китебинин абалын көрсөтүүчү жадыбал

№	Окуучу- нун аты, фамили- ясы	Окуу жылы	Окуу китебинин алынган- дагы абалы	Класс жетекчи- синин колу	Окуу китебинин тапшырыл- гандагы абалы	Класс жетекчи- синин колу
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Окуу китеби ижарага берилип, окуу жылынын аягында кайтарып алынганда жогорудагы жадыбал класс жетекчиси тарабынан төмөнкү баалоо критерийлеринин негизинде толтуурлат.

	Окуу китебинин биринчи жолу пайдаланууга бе- рилгендеги абалы
Жакшы	Мукабасы бүтүн, окуу китеби негизги бөлүгүнөн ажыраган эмес. Бардык барактары бар, жыртылбаган, беттеринде жазуу жана сыйыктар жок.
Канааттандырлых	Мукабасы эзилген, четтери жыртылган, окуу китебинин негизги бөлүктөн ажыралуу абалы бар, пайдалануучу тарабынан канааттандырлых даражада калыбына келтирилген. Кээ бир беттерине сыйылган.
Канааттандырлых эмес	Мукабага чийилген, жыртылган, негезги бөлүгүнөн ажыраган же бүтүндөй жок, канааттандырлыхсыз даражада калыбына келтирилген. Беттери жыртылган, барактары жетишсиз, чийип-боёп ташталган. Окуу китебин калыбына келтирүүгө болбойт.